

Επιτελική σύνοψη για το διεθνές αναγνωστικό κοινό

Θεωρία του Θαλάσσιου Κράτους

Προϋποθέσεις συγκρότησης και διατήρησής του στον 21ο αιώνα

Roberto Arriola García

Το ζήτημα της διατήρησης στον χρόνο

Τι επιτρέπει σε μια κοινωνία να μετατρέπει τη σχέση της με τη θάλασσα σε δυνατότητες που συμβάλλουν στην ευημερία της επί γενεές; Το ερώτημα αυτό καθοδηγεί τη Θεωρία του Θαλάσσιου Κράτους. Το βιβλίο μελετά τις κοινωνικοπολιτικές, οικονομικές, νομικές και γεωπολιτικές συνθήκες, καθώς και τις αποφάσεις δημόσιας πολιτικής, που επιτρέπουν τη συγκρότηση ενός θαλάσσιου κράτους και τη διατήρηση των δυνατοτήτων του, ενώ αλλάζουν οι κυβερνήσεις, οι τεχνολογίες και οι κοινωνικές ανάγκες.

Η κατηγορία του θαλάσσιου κράτους αφορά τη δομική ενσωμάτωση της θαλάσσιας διάστασης στη γεωγραφία, στα συμφέροντα, στους θεσμούς και στις κρατικές δυνατότητες. Περιλαμβάνει και χώρες χωρίς ακτές: η πρόσβαση μέσω ξένων εδαφών, η ναυσιπλοΐα, οι υπηρεσίες, η γνώση και οι παραγωγικές αλυσίδες μπορούν να δημιουργήσουν ουσιαστικές θαλάσσιες σχέσεις. Περιλαμβάνει επίσης τις εσωτερικές περιφέρειες των παράκτιων χωρών. Γι' αυτό, η έρευνα παρακολουθεί τις συνδέσεις μεταξύ δραστηριοτήτων, εδαφών και ανθρώπων, παράλληλα με την παρατήρηση όσων συμβαίνουν στη θάλασσα και στα λιμάνια.

Το επιχείρημα συνδυάζει την κοινωνική στήριξη, τις οικονομικά βιώσιμες δυνατότητες, την εθνική ολοκλήρωση και τη θεσμική συνέχεια. Σκοπός του είναι να κατανοήσει πώς οι σχέσεις αυτές δημιουργούν διαρκείς ευκαιρίες ανθρώπινης ανάπτυξης και πώς μπορούν να διορθωθούν όταν προκαλούν βλάβες ή αποκλεισμό.

Μια υπόθεση για την κοινωνία

Η κεντρική υπόθεση υποστηρίζει ότι μια ολοκληρωμένη, σταδιακά εξελισσόμενη και περιφερειακά ισόρροπη εθνική θαλάσσια ανάπτυξη, διάρκειας τουλάχιστον πενήντα ετών, απαιτεί πλειοψηφική ωκεάνια συνείδηση. Η προϋπόθεση αυτή συνδυάζει, σε περισσότερο από το ήμισυ του ενήλικου πληθυσμού που έχει συμπληρώσει την ηλικία ψήφου, την αναγνώριση της σημασίας και των οφελών του ωκεανού για την ευημερία και τη στήριξη της θέσπισης και εφαρμογής μιας κρατικής θαλάσσιας πολιτικής, συμπεριλαμβανομένης της κατανομής πόρων έναντι άλλων προτεραιοτήτων. Και οι δύο αυτές στάσεις πρέπει να συνυπάρχουν στα ίδια πρόσωπα, ανεξάρτητα από το αν είναι εγγεγραμμένα στους εκλογικούς καταλόγους και από το αν πράγματι ψηφίζουν.

Η πλειοψηφία προβάλλεται ως αναγκαία προϋπόθεση για το αποτέλεσμα αυτό, αν και δεν αρκεί για να το παραγάγει. Η ιστορική αναγκαιότητά της παραμένει προς επαλήθευση. Δεν αποτελεί, επίσης, πρόσθετη απαίτηση του δογματικού ορισμού του θαλάσσιου κράτους. Η διάκριση μεταξύ κατηγορίας, αποτελέσματος και υπόθεσης επιτρέπει τη μελέτη σημαντικών δυνατοτήτων και ανολοκλήρωτων εμπειριών, χωρίς να θεωρείται αποδεδειγμένη η εξήγησή.

Η στήριξη του εθνικού προσανατολισμού μπορεί να συνυπάρχει με την απόρριψη συγκεκριμένων έργων. Η υπεράσπιση δικαιωμάτων, η αμφισβήτηση μιας χωροθέτησης ή η απαίτηση περιβαλλοντικής προστασίας μπορούν να συμβάλλουν στην ίδια τη θαλάσσια ανάπτυξη. Η πλειοψηφική προϋπόθεση αφορά το εθνικό επίπεδο· δεν απαιτεί πλειοψηφία σε κάθε περιφέρεια ούτε καταργεί τις νομικές εγγυήσεις όσων διαφωνούν.

Οι έννοιες που οργανώνουν την πρόταση

Δέκα έννοιες συγκροτούν το πλαίσιο του έργου. Η θαλάσσια κεντρικότητα συνδέει τις αντικειμενικές θαλάσσιες συνθήκες, το κοινωνικό φαντασιακό, τους θεσμούς και τη συντονισμένη δράση, ώστε να διαμορφώνονται προτεραιότητες και διαρκείς δυνατότητες. Το ωκεάνιο φαντασιακό επιτρέπει την εξέταση των νοημάτων, των μνημών και των προσδοκιών, που έχουν διαμορφωθεί ιστορικά και αποτελούν αντικείμενο αντιπαράθεσης, μέσω των οποίων μια κοινωνία ερμηνεύει τον ωκεανό. Το θαλάσσιο κράτος τοποθετεί τη δομική ενσωμάτωση αυτής της διάστασης στην κρατική οργάνωση· το θαλάσσιο έθνος εξετάζει την ενσωμάτωσή της στην ταυτότητα, στη δημόσια ζωή και στο μέλλον μιας πολιτικής κοινότητας που αποδέχεται την ποικιλομορφία και τη διαφωνία.

Η ωκεάνια διακυβέρνηση επιτρέπει την ανάλυση των κανόνων και των σχέσεων λήψης αποφάσεων, συμμετοχής και ευθύνης. Η θαλάσσια στρατηγική εξετάζει τις επιλογές μεταξύ σκοπών, μέσων, κινδύνων και κόστους ευκαιρίας. Η επίγνωση του θαλάσσιου πεδίου παρέχει επιχειρησιακή κατανόηση βασισμένη σε πληροφορίες, η οποία μπορεί να είναι μερική, αβέβαιη και αναθεωρήσιμη: διακρίνεται από τη συλλογική ωκεάνια συνείδηση και δεν παρέχει εξουσία για ανάληψη δράσης. Η θαλάσσια ασφάλεια αναφέρεται εδώ στην προστασία από εξαναγκασμό, βία και παράνομες πράξεις, με την έννοια του όρου security.

Η γαλάζια οικονομία παρέχει έναν κανονιστικό προσανατολισμό προς την οικονομική αξία και την ευημερία εντός οικολογικών ορίων, με σεβασμό των δικαιωμάτων. Η θαλάσσια συνδεσιμότητα επιτρέπει τη μελέτη του ποιος μπορεί να χρησιμοποιεί τις συνδέσεις μεταξύ διαδρομών, λιμανιών και εσωτερικών εδαφών, και υπό ποιες προϋποθέσεις. Η ύπαρξη αυτών των συνδέσεων δεν αποδεικνύει από μόνη της ούτε ολοκλήρωση ούτε δίκαιη κατανομή οφελών. Οι έννοιες αυτές επιτελούν συμπληρωματικές λειτουργίες· οι ονομασίες τους δεν υποκαθιστούν τα τεκμήρια για τα αποτελέσματα.

Ποια ανάπτυξη πρέπει να εξετάζεται

Το έργο προτείνει την εξέταση του εθνικού αποτελέσματος μέσω έξι αλληλένδετων διαστάσεων:

- Υλική και επιχειρησιακή διάσταση: υποδομές, εξοπλισμός και υπηρεσίες που είναι διαθέσιμα, χρησιμοποιούνται και συντηρούνται.
- Ανθρώπινο κεφάλαιο και αξιοποίησή του: κατάρτιση, συναφής απασχόληση και αναπαραγωγή δεξιοτήτων.
- Οικονομική ολοκλήρωση: εθνικοί και παγκόσμιοι παραγωγικοί δεσμοί και προορισμός της παραγόμενης αξίας.
- Θεσμοί και αποτελεσματική εφαρμογή του δικαίου: άσκηση αρμοδιοτήτων, συντονισμός, συμμόρφωση και συνέχεια των λειτουργιών.
- Κοινωνικά οφέλη και ανθρώπινη ανάπτυξη: ευκαιρίες, αξιοπρεπής εργασία, συνθήκες διαβίωσης και κατανομή βαρών.
- Περιβαλλοντικές επιπτώσεις και βιωσιμότητα: επιδράσεις στα οικοσυστήματα και διατήρηση των δυνατοτήτων τους.

Όλες οι περιφέρειες πρέπει να συμμετέχουν και να λαμβάνουν οφέλη σύμφωνα με τις επαληθεύσιμες δυνατότητές τους. Οι δυνατότητες αυτές μπορούν να διευρυνθούν μέσω επενδύσεων και μάθησης. Η ισορροπία επιτρέπει διαφορετικές εδαφικές συνεισφορές και απαιτεί την εξέταση των αποκλεισμών· δεν τεκμηριώνεται αποκλειστικά από την ανάπτυξη ενός λιμανιού ή ενός κλάδου.

Ο σταδιακός χαρακτήρας της ανάπτυξης περιλαμβάνει τη συσσώρευση, τη βελτίωση, τη συντήρηση και την ανανέωση δυνατοτήτων. Επιτρέπει κρίσεις και αναδιαρθρώσεις μέσα σε μια

μακρόχρονη πορεία. Ο ορίζοντας τουλάχιστον πενήντα ετών αποτελεί αναλυτικό κριτήριο του συγγραφέα για την οριοθέτηση του διατηρήσιμου αποτελέσματος, όχι κατώφλι που συνάγεται από αποδεδειγμένη ιστορική κανονικότητα. Δεν επιβάλλει, επίσης, τη διατήρηση κάθε έργου επί μισό αιώνα.

Δυνατότητες και αναγνωρίσιμη ευημερία

Η κοινωνική στήριξη μπορεί να ευνοεί την εξασφάλιση πόρων, την ανάπτυξη επαγγελματικών κλίσεων και τη συμμετοχή, αλλά η μετουσίωσή της σε πράξη εξαρτάται από τον συντονισμό κατάρτισης και απασχόλησης, επενδύσεων και συντήρησης, νομικών αρμοδιοτήτων και αποτελεσματικών μέσων. Η κυβέρνηση, οι επιχειρήσεις, η κοινωνία των πολιτών και οι θαλάσσιες κοινότητες συμμετέχουν σε αυτή τη μετατροπή, με διαφοροποιημένες ευθύνες.

Η οικονομική βιωσιμότητα πρέπει να εξετάζεται συνολικά. Μια δραστηριότητα χαμηλής κερδοφορίας μπορεί να δικαιολογεί επιδοτήσεις λόγω της κοινωνικής συμβολής της, εφόσον υπάρχουν βιώσιμη χρηματοδότηση και επανεξέταση. Η οικονομική αξιολόγηση, οι δημοσιονομικές συνέπειες και η κοινωνική αξιολόγηση πρέπει να παραμένουν διακριτές, με ρητή παρουσίαση του κόστους ευκαιρίας και των εναλλακτικών επιλογών. Η δημόσια στήριξη χρειάζεται αιτιολόγηση που να μπορεί να επανεξετάζεται.

Τα οφέλη μπορούν να ανανεώνουν τη στήριξη όταν φτάνουν στους ανθρώπους, γίνονται αντιληπτά και αναγνωρίζεται η θαλάσσια προέλευσή τους. Η σχέση αυτή απαιτεί προσοχή: η ύπαρξη εσόδων που συνδέονται με τη θάλασσα δεν επιτρέπει να αποδίδεται αυτομάτως σε αυτά ένα σχολείο ή μια συγκεκριμένη παροχή, όταν οι δημόσιοι πόροι είναι ανταλλάξιμοι. Η ενημέρωση πρέπει να καθιστά κατανοητά τα οφέλη και τα κόστη· απέναντι σε βλάβες ή αποκλεισμό, απαιτούνται επίσης ουσιαστικές αλλαγές. Ο προσανατολισμός της γαλάζιας οικονομίας απαιτεί τεκμήρια βιωσιμότητας, ευημερίας, σεβασμού των δικαιωμάτων και διατήρησης του περιβάλλοντος.

Συνέχεια με ευθύνη

Το νομικό θεμέλιο οργανώνει αρμοδιότητες, υποχρεώσεις, πόρους και διαδικασίες που επιτρέπουν τη διατήρηση λειτουργιών μέσα από πολιτικές αλλαγές. Μπορεί να κατανέμεται μεταξύ διαφορετικών νόμων και εργαλείων. Η συνέχεια απαιτεί ικανότητα προσαρμογής και επανεξέταση των χρησιμοποιούμενων μέσων.

Σε περίπτωση απώλειας μιας προηγουμένως τεκμηριωμένης πλειοψηφίας, οι θεσμοί μπορούν να διατηρήσουν λειτουργίες προσωρινά. Το περιθώριο εξαρτάται από την πραγματική τους ικανότητα και από το πολιτικό κόστος που μπορούν να αντέξουν οι υπεύθυνοι. Τα όριά του πρέπει να προσδιορίζονται ανεξάρτητα από την παρατηρούμενη συνέχεια. Η θεωρία προτείνει ότι αυτό το κόστος τείνει να αυξάνεται όσο δεν αποκαθίσταται η στήριξη, χωρίς γραμμική σχέση ή καθολικά ισχύον χρονικό όριο.

Η αξιολόγηση πρέπει να παρακολουθεί τις επιπτώσεις και να μετατρέπει τα τεκμηριωμένα ευρήματα σε υποχρεωτικές διορθώσεις. Οι έλεγχοι απαιτούν, ιδανικά, πλήρη αυτονομία έναντι των φορέων προώθησης και υλοποίησης. Στις αρμόδιες αρχές απόκειται να καθορίζουν μέτρα, υπευθύνους και προθεσμίες μέσω διαδικασιών που εξασφαλίζουν ακρόαση, αιτιολόγηση και επανεξέταση. Η εκτέλεση και τα αποτελέσματά της πρέπει να επαληθεύονται· οι κυρώσεις απαιτούν εφαρμοστέα νομική βάση και διαδικασία.

Το Παρατηρητήριο για τη Θαλάσσια Ανάπτυξη αποτελεί μία επιλογή συμμετοχής της κυβέρνησης, του ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας για τη συγκέντρωση πληροφοριών και την παρακολούθηση των ενεργειών ανταπόκρισης. Η σύνθεσή του δεν του απονέμει αυτομάτως

εξουσίες έκδοσης εντολών ή επιβολής κυρώσεων. Άλλες διευθετήσεις μπορούν να επιτελούν αυτές τις λειτουργίες.

Μια ανοιχτή διεθνής ατζέντα

Η πρόταση προκύπτει από έναν μεξικανικό και λατινοαμερικανικό νομικό προβληματισμό με διεθνή εμβέλεια. Η εξωτερική συνεργασία μπορεί να ευνοεί την πρόσβαση και τη συνέχεια, ενώ οι εξαρτήσεις και οι γεωπολιτικές εντάσεις απαιτούν εναλλακτικές επιλογές και προσαρμογή. Εξετάζεται ως ευνοϊκή συνθήκη, χωρίς να αναγορεύεται σε καθολική αναγκαιότητα.

Οι συγκριτικές εμπειρίες σχετικά με την πρόσβαση στη θάλασσα, τη συγκρότηση βιομηχανίας, την εδαφική ολοκλήρωση και τον θεσμικό έλεγχο φωτίζουν συγκεκριμένους μηχανισμούς. Η συσσώρευσή τους δεν αποδεικνύει μια καθολική αιτιώδη σχέση ούτε συμπληρώνει από μόνη της μια εθνική πορεία πενήντα ετών.

Το έργο διακρίνει δογματικές διατυπώσεις, ερμηνευτικές υποθέσεις και κανονιστικές προτάσεις. Ανοίγει ένα ερευνητικό πρόγραμμα που πρέπει να ανασυνθέτει πορείες, να μετρά από κοινού την αναγνώριση και τη στήριξη και να ελέγχει εναλλακτικές εξηγήσεις. Μια ανάπτυξη που θα ικανοποιούσε πλήρως το περιγραφόμενο αποτέλεσμα χωρίς την πλειοψηφία που θέτει η υπόθεση, εκτός του προηγουμένως οριοθετημένου μεταβατικού θεσμικού περιθωρίου, θα απαιτούσε αναθεώρηση της υπόθεσης αναγκαιότητας. Η συμβολή αυτή καλεί, επομένως, σε συζήτηση για το πώς οι θαλάσσιες σχέσεις μπορούν να στηρίζουν χρήσιμες δυνατότητες, δικαιώματα και ευημερία από γενιά σε γενιά, και υπό ποιες συνθήκες παύουν να το επιτυγχάνουν.